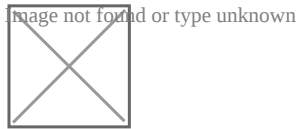

Η αντιπάθεια προς τον επαγγελματισμό του ελληνικού αθλητισμού στην αρχαιότητα (Κωνσταντίνα Γογγάκη, Επ. Καθηγήτρια Παν/μίου Αθηνών)

/ [Πεμπουσσία](#)

The entrance of Academy of Athens has elements originating from the eastern side of Erech

Κύριος εκφραστής της άποψης πως οι πνευματικές αξίες, και ιδίως η σωφροσύνη και η απ' αυτήν προκύπτουσα ωφέλεια, είναι σημαντικότερες και διαρκέστερες από την ανάπτυξη της σωματικής δύναμης, είναι ο Σωκράτης. Την δυσaréσκεια, πάντως, του Ξενοφάνη και του Ευριπίδη κατά των υπερβολικών τιμών προς τους αθλητές, ενισχύει και ο Ισοκράτης.

Ο Σωκράτης διατυπώνει, όμως, τη θέση αυτή, χωρίς να υποτιμά την προσφορά της σωματικής ρώμης, σε μια εποχή μάλιστα που η επίλυση των διαφορών μεταξύ των πόλεων-κρατών γίνεται δια του πολέμου, και στην πραγματικότητα ο αθλητής συμβολίζει την αγωνιστικότητα του ήρωα της πόλης, απηχώντας το ηρωικό ιδεώδες της εποχής. Ο Σωκράτης αναγνωρίζει μεν αυτή την ιδιότητα, αλλά γνωρίζει ότι, βεβαίως, η σωφροσύνη αποτελεί την υψηλότερη αξία. Έτσι, στην Απολογία του αξιώνει την σίτισή του στο Πρυτανείο για την πνευματική του προσφορά στην Αθήνα.[\[1\]](#)

Την άποψη ότι ανώτεροι όλων είναι οι πολεμικοί αθλητές που φροντίζουν για την προστασία της πόλης, θα υπερασπιστεί και ο Πλάτων, αναφερόμενος στους φύλακες της ιδανικής του Πολιτείας.^[2] Το ιδεώδες, πάντως, της ‘καλοκαγαθίας’, το οποίο αποτελεί βασικό στοιχείο του αθηναϊκού πολιτισμού, συνίσταται στην επιθυμητή αρμονία της ψυχής και του σώματος.^[3] Αν κάποτε ο Πλάτων μειώνει την αξία της σωματικής άσκησης, η στάση του αυτή, κατά τον Glenn Morrow,^[4] δεν αποτελεί την έκφραση μιας νοησιακής περιφρόνησης έναντι της μονοδιάστατης σωματικής ανδρείας, αλλά μια αντιπάθεια προς τον επαγγελματισμό του ελληνικού αθλητισμού κατά τον τέταρτο κυρίως αιώνα.

Την δυσaréσκεια, πάντως, του Ξενοφάνη και του Ευριπίδη κατά των υπερβολικών τιμών προς τους αθλητές, ενισχύει και ο Ισοκράτης. Στον *Πανηγυρικό* του λόγο, που γράφει για την Ολυμπιάδα του 380 π.Χ., αναφέρεται εκ νέου στο πρόβλημα της παροχής μεγάλων αμοιβών στην σωματική ευρωστία, σε αντίθεση με την ανύπαρκτη αναγνώριση αυτών που καλλιεργούν τις πνευματικές τους δυνάμεις για το γενικό καλό.^[5] Παρόμοια στάση, επίσης, τηρούν και άλλες προσωπικότητες της αρχαίας διάνοησης, όπως ο Διογένης ο Κυνικός, ο Πλούταρχος, ο Φιλόστρατος, ο Γαληνός, ο Λουκιανός.

Η αξία που προτάσσει κάθε διανοούμενος από το σύνολο των πνευματικών αξιών, συνδέεται τόσο με το αξιακό σύστημα της εποχής του, όσο και με τη γενικότερη φιλοσοφική του θεώρηση. Ο Ξενοφάνης και ο Ευριπίδης, οι οποίοι ασκούν κριτική σε κάθε παραδοσιακή αξία, είναι φυσικό να επεκτείνουν τα βέλη τους και στο χώρο του αθλητισμού. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι ορισμένοι από τους επικριτές ανήκουν στη Β΄ Σοφιστική σχολή, και εκφράζουν την τάση επιστροφής στον αρχαίο ρομαντισμό.^[6] Άλλωστε, οι περισσότεροι επικρίνουν μεν τους αθλητές για κάποιο ατόπημά τους, τους χρησιμοποιούν δε ως παράδειγμα εμμονής στην προσπάθεια για τη νίκη.

Τα επικριτικά σχόλια που διατυπώνονται αποτελούν, εν τέλει, στερεότυπα. Άλλωστε οι επικρίσεις κατά του αθλητισμού δεν ασκούν αποτελεσματική παρέμβαση στην κοινωνία, και δεν προκαλούν τρώση στην αίγλη του θεσμού, ο οποίος δεν φαίνεται να πτοήθηκε από τις παρεμβάσεις αυτές. Η κριτική τελικά επιβεβαιώνει μ’ έναν άλλο τρόπο το ιδεώδες του «καλού και αγαθού» πολίτη, ο οποίος, εναρμονίζοντας τις ανάγκες του πνεύματος και του σώματός του σε μια σύνθεση, προσδίδει αξία στα συστατικά της μέρη. Έτσι οι επικρίσεις επιβεβαιώνουν εκ του αντιθέτου την αξία του μέτρου, στην οποία βασίστηκε ολόκληρο το κλασικό οικοδόμημα και αναδείχτηκε ως αξία διαχρονική.^[7]

Θα πρέπει, ωστόσο, να ειπωθεί ότι η επιθετική και ριζοσπαστική ανακατάταξη της

κλίμακας των παραδοσιακών αξιών που επιχείρησε ο Ξενοφάνης, στην πραγματικότητα αναδεικνύει και την μεγάλη έγνοια του για την ευνομία της πόλης. Πίσω από τη νίκη στους πανελλήνιους αγώνες δεν βλέπει την αποκάλυψη της θεϊκής εύνοιας, όπως ο Πίνδαρος, και ορισμένοι σύγχρονοι αθλητικοί παράγοντες. Με τον Ξενοφάνη η νέα φιλοσοφική μόρφωση διεκδικεί με σθένος τη θέση της στην πολιτεία. Είναι κακό για το άτομο και για την πολιτεία το να τιμάται υπερβολικά η σωματικότητα του ανθρώπου και να αγνοείται η πνευματική του υπόσταση. Δεν είναι δίκαιο να μπαίνει μπροστά η ρώμη, το σωματικό επίτευγμα, ενώ η «σοφία», η φιλοσοφική γνώση, η πνευματική καλλιέργεια να παραμελούνται ή να υποβιβάζονται. Το ζήτημα του αθλητικού βίου και του πνευματικού βίου, που θέτει ο Ξενοφάνης, μοιάζει σημερινό. Το κριτήριο των αξιών του Ξενοφάνη αποτελεί η πόλη,^[8] το «κοινό καλό», και η αναζήτηση του αξιολογικού έργου που συμβάλλει στην ευδαιμονία της πόλης. Αυτό δεν φαίνεται να είναι άλλο από την προσπάθεια της πολιτείας, έναν κόσμο ατομικών συνειδήσεων και μονοδιάστατων ανθρώπων που περιγράφει ο Marcuse,^[9] να τον αλλάξει, με τη δημιουργία – δια της παιδείας – της συλλογικής συνείδησης και με τον σεβασμό στην δισυπόστατη φύση του ανθρώπου.

^[1] Πλάτωνος, Απολογία Σωκράτους, 26 c-e.

^[2] Πλάτωνος, Τίμαιος, 87c-88c.

^[3] Πλάτωνος, Πολιτεία Γ´ 402a.

^[4] Glenn Morrow, *Plato's Gretean City. A Historical Interpretation of the Laws*, Princeton, New Jersey, Princeton Univ. Press, 1960, σ. 332.

^[5] Ισοκράτους, Πανηγυρικός 1-2. Βλ. Κ. Γογγάκη, ό.π. σ. 271 κ.εξ.

^[6] Βλ. Ον. Παυλογιάννη, *Οι εκπρόσωποι του κινήματος της Β´ Σοφιστικής και οι βασικές αντιλήψεις τους για τις αθλητικές και γυμναστικές συνθήκες των αυτοκρατορικών χρόνων, στο: Η εξέλιξη των γυμναστικών και των αθλητικών ιδεών στα ελληνιστικά και στα αυτοκρατορικά χρόνια*, Διδασκτορ. Διατριβή, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα, 2000, σσ. 219-231. Πβ. Graham Anderson, *The Second Sophistic: A Cultural Phenomenon in the Roman Empire*, London, New York: Routledge, 1993, σσ. 69-86, Κ. Γογγάκη, ό.π. σ. 372.

^[7] Βλ. Κ. Γογγάκη, ό.π. σσ. 380-381.

[8] Τάσου Φάλκου-Αρβανιτάκη, *Ο ελληνικός αθλητισμός*, εκδ. Δημοτικού Κέντρου Ιστορίας και Τεκμηρίωσης Βόλου, Βόλος 2003, σ. 187.

[9] Herbert Marcuse, *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*, 1964 (1st). Βλ. περισσότερα στο Κωνσταντίνα Γογγάκη, *Το ολυμπιακό ιδεώδες. Παγκόσμια κρίση και προοπτικές*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

Παρατήρηση: το παρόν άρθρο είναι το τέταρτο και τελευταίο μέρος του κειμένου της ομιλίας της κ. Κωνσταντίνας Γογγάκη, Επίκουρης Καθηγήτριας του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, με τίτλο «Η υπεροχή της πνευματικής δύναμης έναντι της σωματικής ρώμης κατά τον Ξενοφάνη», στο 3ο Επιστημονικό Συνέδριο για την Προσωκρατική Φιλοσοφία με θέμα: «Προσωκρατική Φιλοσοφία: Ο Άνθρωπος, η Κοινωνία και ο Κόσμος» Τετάρτη 6 και Πέμπτη 7 Απριλίου 2016 Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Πανεπιστημιούπολη, Ζωγράφου.

[Διαβάστε το πρώτο μέρος του κειμένου εδώ](#)

[Διαβάστε το δεύτερο μέρος του κειμένου εδώ](#)

[Διαβάστε το τρίτο μέρος του κειμένου εδώ](#)